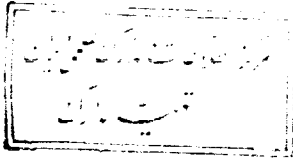

۱۳۲۵ / ۵ ۳

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد - علوم قرآن و حدیث

بررسی، تحلیل و مقایسه شیوه‌های تبلیغی
حضرت نوح (ع) و حضرت رسول اکرم (ص)

نگارش:

علی اصغر ثابتی

استاد راهنما:

دکتر محمد علی لسانی فشارکی

۷۵۵۴۷۰

زمستان ۱۳۷۴

۱۱۱۲

چکیده

استفاده از شیوه‌های تبلیغی کارآمد و موثر در امر تبلیغ، مهمترین رمز پیروزی یک جریان تبلیغی است؛ به طوریکه می‌توان میزان و درجه موفقیت یک مبلغ را از روی شیوه‌های تبلیغی استفاده شد. از طرف او تعیین کرد.

این ادعا که به عنوان مهمترین فرضیه این رساله مطرح است؛ از طریق مطالعه و بررسی جریانهای تبلیغی موفق و ناموفق و استخراج شیوه‌های تبلیغی هر کدام و مقایسه آنها با یکدیگر، قابل اثبات است.

در این پایان نامه، در جهت اثبات این ادعا، ماجرای تبلیغ حضرت نوح(ع) و حضرت رسول اکرم(ص) به عنوان دو تن از پیامبران بزرگوار الهی که هر یک مأمور تبلیغ شریعتی آسمانی بوده‌اند، تحلیل و بررسی و مقایسه شده است. به این صورت که ابتدا سیمایی از وضعیت فرهنگی، اجتماعی عصر هر یک از دو پیامبر(ع) تصویر شده و آنگاه شیوه‌های تبلیغی و دعوتی هر یک و راههایی که آن بزرگواران در این جهت پیموده و وسایلی که به کار گرفته‌اند استخراج شده و نتایج زیر به دست آمده است.

ابتدا، اینکه این دو پیامبر(ع) در کار تبلیغ خود، از شیوه‌های مشترکی استفاده می‌کردند؛ اما در اجرای همین شیوه‌های مشترک نیز، نحوه اجرای پیامبر اسلام(ص) همراه با خصوصیات و امتیازاتی بود که باعث تاثیر بیشتر آنها در نفوس و جانهای مردم می‌شد. وانگهی این دو جریان تبلیغی، دارای افتراقات و اختلافات فراوانی نیز بودند. به این صورت که از طرفی جریان تبلیغی حضرت نوح(ع) دارای شیوه‌های تبلیغی غیرمفید و بلکه مضری بود که جریان تبلیغی پیامبر اسلام(ص) فاقد آنها بود. و از طرف دیگر در تبلیغ پیامبر اسلام(ص) شیوه‌های مفید فراوان و دیگری نیز به چشم می‌خورد که از طرف حضرت نوح(ع) مورد استفاده قرار نگرفته بود.

آنگاه در آخر با توجه به این موارد و با توجه به میزان موفقیت هر یک از این دو بزرگوار، این نتیجه کلی حاصل شد، که موفقیت کلی پیامبر اسلام(ص) مرهون استفاده آن حضرت از شیوه‌های تبلیغی مفید و موثر بوده و رمز عدم موفقیت نسبی حضرت نوح(ع) نیز در استفاده آن حضرت از شیوه‌های تبلیغی غیر موثر و بعضا مضر نهفته می‌باشد.

فهرست مطالب

شماره صفحه	موضوع
۱.....	مقدمه
۵.....	بخش اول: کلیات
۶.....	زندگانی حضرت نوح (ع).....
۸.....	داستان حضرت نوح (ع) در قرآن.....
۱۲.....	خلاصه‌ای از سیره پیامبر اسلام (ص).....
۲۱.....	اشاره‌ای به چگونگی قصه‌سرایی در قرآن.....
۲۷.....	بخش دوم: شرایط فرهنگی، اجتماعی عصر حضرت نوح (ع) و عصر پیامبر اسلام (ص)
۲۸.....	فصل اول: شرایط فرهنگی، اجتماعی عصر حضرت نوح (ع)
۲۸.....	شرایط اعتقادی.....
۳۱.....	شرایط اقتصادی، اجتماعی.....
۳۶.....	خصوصیات کلی فرهنگی اجتماعی قوم نوح (ع) در قرآن.....
۴۰.....	فصل دوم: شرایط فرهنگی اجتماعی عصر پیامبر اسلام (ص)
۴۰.....	شرایط فرهنگی اجتماعی.....
۴۴.....	مذهب در عربستان.....
۵۴.....	خرافه‌گرایی و افسانه پرستی.....
۵۶.....	وضعیت زن در شبه جزیره.....
.....	بخش سوم: بررسی و تحلیل شیوه‌های تبلیغی حضرت نوح (ع) و پیامبر اسلام (ص)
۵۹.....	فصل اول: بررسی و تحلیل شیوه‌های تبلیغی حضرت نوح (ع)
۵۹.....	شیوه بیم و امید دادن به مردم (انذار و تبشیر).....
۶۴.....	شیوه نصیحت.....
۶۸.....	شیوه یادآوری نعمتهای الهی.....

- ۷۹..... شیوه دستمزد نخواستن از مردم
- ۸۳..... شیوه معجزه و بیته
- ۸۶..... شیوه بحث و جدل و مناظره
- ۹۴..... شیوه مداومت در امر تبلیغ
- ۹۵..... شیوه استفاده از اسلوبهای تبلیغی متنوع
- ۹۷..... شیوه دعا و نفرین

فصل دوم: بیان و بررسی شیوه‌های تبلیغی پیامبر اسلام (ص) ۱۰۳.....

- ۱۰۳..... مأموریت پیامبر اکرم (ص) به دعوت و تبلیغ
- ۱۰۴..... آغاز دعوت
- ۱۰۵..... انذار خویشاوندان
- ۱۰۵..... مهمانی خویشان
- ۱۰۷..... دعوت عمومی
- ۱۱۰..... ارتباط شخصی پیامبر اکرم (ص)
- ۱۱۲..... نمونه‌هایی از برخورد پیامبر اکرم (ص) با افراد
-
- ۱۱۲..... الف - برخورد پیامبر (ص) با «سويد بن صامت اوسى»
- ۱۱۲..... ب - برخورد با «ایاس بن معاذ»
- ۱۱۳..... ج - برخورد با «طفیل بن عمرو دوسى»
- ۱۱۳..... نمونه‌های بعد از هجرت
- ۱۱۳..... الف - برخورد پیامبر اکرم (ص) با «عدی بن حاتم»
- ۱۱۴..... ب - برخورد پیامبر (ص) با «ابى العاص بن ربیع»
- ۱۱۴..... ج - برخورد رسول خدا (ص) با «ثمامة بن اثال حنفى»
- ۱۱۵..... د - ماجرای اسلام آوردن «مالک بن عوف»
- ۱۱۵..... هـ - برخورد رسول خدا (ص) با «ابوسفیان»
- ۱۱۶..... خ - اسلام آوردن «حارث بن ابى ضراره»

- ۱۱۷..... ر - اسلام آوردن عمیر بن وهب جمحی
- ۱۱۸..... مسافرت تبلیغی پیامبر اکرم (ص) به طائف
- ۱۱۹..... عوامل و انگیزه‌های رسول خدا (ص) در سفر به طائف
- ۱۲۰..... دعوت قبایل به اسلام
- ۱۲۲..... محورهای دعوت از قبایل
- ۱۲۳..... اسامی قبایلی که پیامبر اکرم (ص) بر آنها وارد شد
- ۱۲۴..... بیعت‌های عقبه اول و دوم
- ۱۲۶..... برخورد اول
- ۱۲۷..... بیعت عقبه اول
- ۱۲۷..... متن بیعت
- ۱۲۸..... بیعت عقبه دوم
- ۱۳۲..... هجرت
- ۱۳۵..... بنای مسجد به عنوان مرکز تبلیغی
- ۱۳۷..... کارکردهای مسجد
-
- ۱۳۸..... مسجد ضرار و عکس العمل پیامبر (ص)
- ۱۳۹..... قرار داد برادری بین مهاجرین و انصار
- ۱۴۲..... قرار مسالمت آمیز بین مسلمانان و یهودیان در مدینه
- ۱۴۴..... نگاهی به این پیمان
- ۱۴۴..... نقش این پیمان در تبلیغ
- ۱۴۵..... تشریح اذان
- ۱۴۶..... شیوه ارتباط جمعی رسول خدا (ص)
- ۱۴۶..... نماز جمعه
- ۱۴۸..... خطابه
- ۱۴۹..... خطبه‌های پیامبر اکرم (ص) در مدینه

- الف : خطبه اول رسول خدا (ص) به روایت ابن اسحاق ۱۴۹
- ب - خطبه دوم رسول خدا (ص) در مدینه ۱۵۰
- مضامین تبلیغی این دو خطبه ۱۵۲
- ج - خطبه پیامبر اکرم (ص) در جنگ بدر ۱۵۲
- مضامین تبلیغی این خطبه ۱۵۳
- خطبه‌های پیامبر اکرم (ص) در ماجرای فتح مکه ۱۵۴
- الف - خطبه رسول خدا (ص) بر در کعبه ۱۵۴
- مضامین تبلیغی خطبه ۱۵۴
- ب - خطبه پیامبر اکرم (ص) در صبح روز فتح ۱۵۵
- خطبه‌های پیامبر (ص) در حج و دعاء ۱۵۶
- الف - خطبه رسول اکرم (ص) در عرفات ۱۵۶
- مضامین تبلیغی خطبه عرفات ۱۵۹
- خطبه‌های پیامبر اکرم (ص) در منی ۱۵۹
- الف - اولین خطبه پیامبر (ص) در منی ۱۵۹
-
- ب - دومین خطبه پیامبر اکرم (ص) در منی ۱۶۰
- ج - خطبه پیامبر اکرم (ص) در غدیر خم ۱۶۰
- اعتماد پیامبر اکرم (ص) بر خطابه ۱۶۲
- اغراض کلی خطابه‌ها ۱۶۳
- خصوصیات کلی خطابه‌های پیامبر (ص) ۱۶۳
- اسلوب تبلیغی خطابه‌ها ۱۶۴
- اعزامهای تبلیغی ۱۶۶
- ماجرای رجیع ۱۶۶
- سریه تبلیغی عبدالرحمن بن عوف ۱۶۷
- اعزامهای تبلیغی بعد از فتح مکه ۱۶۸

۱۶۸.....	اعزام حضرت علی (ع) به یمن
۱۷۰.....	موضعگیری در برابر خرافات
۱۷۲.....	پذیرفتن وفود عرب
۱۷۲.....	وقدبنی تمیم
۱۷۳.....	هیأت ثقیف
۱۷۴.....	وقدبنی الحارث
۱۷۴.....	وقدبنی سعد بن بکر
۱۷۵.....	شمار وفدها
۱۷۶.....	سیاستهای تبلیغی پیامبر اکرم (ص) در برخورد با وفدها
۱۸۱.....	عطایا و بخششهای تبلیغی پیامبر اکرم (ص)
۱۸۶.....	نامه به پادشاهان
۱۸۷.....	نامه پیامبر اکرم (ص) به هرقل قیصر روم
۱۸۸.....	نامه رسول خدا به کسری
۱۸۹.....	شمار کلی نامه‌های پیامبر اکرم (ص)
۱۹۱.....	هدف از این اقدام رسول خدا (ص) و نتیجه آن
۱۹۲.....	شیوه بیم و امید دادن به مردم (انذار و تبشیر)
۱۹۷.....	شیوه بیان نعمتهای الهی
۲۰۳.....	شیوه دستمزد نخواستن از مردم
۲۰۷.....	شیوه موعظه و نصیحت
۲۱۳.....	شیوه بحث و جدل و مناظره
۲۱۸.....	شیوه معجزه و بیته
۲۲۲.....	شیوه استفاده از آیات آفاقی و انفسی
۲۲۸.....	بخش چهارم: مقایسه بین شیوه‌ها و تعیین وجوه اشتراک و افتراق
۲۲۹.....	فصل اول: تعیین وجوه اشتراک و مقایسه آنها

۲۲۹.....	۱- استفاده از آیات آفاقی و انفسی
۲۳۱.....	۲- شیوه بحث و جدل و مناظره
۲۳۵.....	۳- شیوه دستمزد و نخواستن از مردم
۲۳۸.....	۴- شیوه تبلیغی موعظه و نصیحت
۲۴۱.....	۵- ارائه معجزه و بنیه
۲۴۴.....	۶- شیوه تبلیغی انذار و تبشیر
۲۴۶.....	۷- شیوه یادآوری نعمتهای الهی
۲۴۹.....	۸- مداومت در امر تبلیغ
۲۵۰.....	۹- استفاده از اسلوبهای تبلیغی متنوع
۲۵۲.....	فصل دوم: تعیین وجوه افتراق
	الف: بیان مواردی که در سیره نوح (ع) وجود دارد ولی سیره پیامبر اکرم (ص) فاقد آنهاست
۲۵۲.....	
۲۵۶.....	شیوه دعا (نفرین) نوح (ع)
۲۶۰.....	شیوه خشونت و انعطاف ناپذیری
	ب: بیان مواردی که در سیره پیامبر (ص) وجود دارد ولی سیره حضرت نوح (ع) فاقد آنهاست
۲۶۰.....	
۲۶۰.....	شروع دعوت از خانواده
۲۶۰.....	دعوت خویشاوندان
۲۶۱.....	دعوت علنی
۲۶۱.....	شیوه تبلیغی ارتباط شخصی
۲۶۲.....	مسافرت تبلیغی به طائف
۲۶۲.....	شیوه تبلیغی دعوت از قبایل
۲۶۲.....	ارتباط با خزر جیان و بیعتهای عقبه اول و دوم
۲۶۳.....	هجرت

۲۶۳.....	اقدامات تبلیغی پیامبر اکرم (ص) در مدینه
۲۶۴.....	بنای مسجد به عنوان مرکز تبلیغی
۲۶۴.....	عقد قرار داد برادری بین مهاجرین و انصار
۲۶۴.....	عقد قرار مسالمت آمیز بین مسلمانان و یهودیان در مدینه
۲۶۵.....	تشریح اذان
۲۶۵.....	شیوه تبلیغی ارتباط جمعی پیامبر اکرم (ص)
۲۶۵.....	نماز جمعه
۲۶۶.....	خطابه
۲۶۶.....	اعزامهای تبلیغی
۲۶۶.....	موضعگیری در برابر خرافات
۲۶۷.....	بخششهای تبلیغی پیامبر اکرم (ص)
۲۶۷.....	پذیرفتن وفود عرب
۲۶۸.....	فرستادن نامه به پادشاهان
۲۶۹.....	فصل سوم: تأثیر شیوه‌های تبلیغی هر یک در میزان موفقیت
۲۷۶.....	فصل چهارم: الگوگیری فقط از پیامبر اکرم (ص) صحیح است
۲۸۱.....	فهرست منابع عربی
۲۸۲.....	فهرست منابع فارسی

« فهرست منابع و مأخذ »

I منابع عربی

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- ابن ابی الحديد، شرح نهج البلاغه، ج ۱۳، چاپ دوم، بيروت، داراحياء التراث العربی، ۱۳۸۷ هـ.
- ۴- الاحمدی، علی بن حسینعلی، مکاتیب الرسول، چاپ سوم، تهران، نشر بس، ۱۳۶۳.
- ۵- خفاجی، عبدالمنعم، و شرف، عبدالعزيز، التفسیر الاعلامی للسیرة النبویة، چاپ اول، بيروت، دارالجيل، بی تا.
- ۶- الزرقانی، عبدالعظیم، مناهل العرفان فی علوم القرآن، ج ۲، بيروت، دارالفکر، ۱۴۰۸ هـ.
- ۷- الزمخشری، محمد بن عمر، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، ج ۲ تا ۵، بی جا، بی تا.
- ۸- السیوطی، جلال الدین، الدر المثور فی تفسیر المأثور، ج ۳ تا ۶، چاپ اول، بيروت، دارالکتب العلمیة، ۱۴۱۱ هـ.
- ۹- الطبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱ تا ۱۰، چاپ دوم، بيروت، دارالمعرفة، ۱۴۰۸ هـ.
- ۱۰- الطباطبائی، محمد حسین، سنن النبی، تهران، کتابفروشی اسلامیة، بی تا.
- ۱۲- الطبری، محمد بن جریر، تاریخ الامم والملوک، ج ۱، چاپ اول، مصر، چاپخانه حسینیه، بی تا.
- ۱۳- الطبری، محمد بن جریر، تاریخ الرسل والملوک، ج ۳، مکتبة الاسدی، بی تا.

- ۱۴ - العروسی الحویزی ، عبدعلی بن جمعة ، نور الثقلین ، چاپ دوم ، قم ، چاپخانه علمیه ، ۱۳۸۳ هـ .
- ۱۵ - القرطبی ، ابو عبدالله محمد بن احمد ، الجامع الاحکام القرآن ، بیروت ، دارالکتب العلمیه ، ۱۴۰۸ هـ .
- ۱۶ - قطب ، سید ، فی ظلال القرآن ، چاپ نهم ، بیروت ، دارالشروق ، ۱۴۰۰ هـ .
- ۱۷ - مغنیه ، محمد جواد ، التفسیر الکاشف ، چاپ اول ، بیروت ، دارالعلم للملایین ، ۱۹۶۸ هـ .
- ۱۸ - مغنیه ، محمد جواد ، التفسیر المبین ، چاپ دوم ، بیروت ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۴۰۳ هـ .
- ۱۹ - مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، ج ۱۱ ، مؤسسة الوفاء ، بی تا .
- ۲۰ - المعافری ، ابی محمد عبد الملك بن هشام ، السیرة النبویه ، ج ۱ تا ۴ ، بیروت ، دارالفکر ، ۱۴۱۵ هـ .
- ۲۱ - الوافدی ، محمد بن عمر ، المغازی ، ج ۱ تا ۳ ، چاپ سوم ، بیروت ، مؤسسة الاعلمی ، ۱۴۰۹ هـ .

II منابع فارسی

- ۲۲ - ابوزهره ، محمد ، خاتم النبیین ، ج ۱ ، حسین صابری ، مشهد ، بنیاد پژوهشهای اسلامی ، ۱۳۵۱ هـ .
- ۲۳ - آیتی ، محمد ابراهیم ، تاریخ پیامبر اسلام ، تهران ، دانشگاه تهران ، بی تا .
- ۲۴ - حجتی ، محمد باقر ، تاریخ قرآن کریم ، چاپ پنجم ، تهران ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، ۱۳۶۸ هـ .
- ۲۵ - رسولی محلاتی ، هاشم ، تاریخ انبیاء ، تهران ، کتابفروشی زوار ، بی تا .
- ۲۶ - رهنما ، زین العابدین ، پیامبر (ص) ، تهران ، کتابفروشی زوار ، بی تا .

- ۲۷- زریاب خوئی ، عباس ، سیره رسول الله (ص) ، چاپ اول ، تهران مؤسسه اسماعیلیان، بی تا.
- ۲۸- سبحانی ، جعفر ، فروغ ابدیت، ج ۱ و ۲ ، چاپ سوم ، قم ، دفتر تبلیغات اسلامی ، ۱۳۵۱ ش .
- ۲۹- سیوطی ، جلال الدین ، الاتقان فی علوم القرآن ، ج ۲ ، سید مهدی حائری، چاپ اول، تهران ، انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۶۳ ش.
- ۳۰- قمی ، شیخ عباس ، مفاتیح الجنان ، تهران ، سازمان چاپ و انتشاران جاویدان ، بی تا.
- ۳۱- مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر نمونه ، ج ۱۶ ، چاپ اول ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۵۸ ش.
- ۳۲- مؤلف نامعلوم ، ترجمه تفسیر طبری ، ج ۳ ، تهران ، انتشارات توس ، بی تا.

Abstract :

The selection of useful and effective publicity ways and using them in this point, is the most important secret of a Victory of the publicity progress. So that rate of Successfulness of a publicizer can be determined from the ways used by him. This claim is mooted as the most important theory of this thesis and it is proveable by studying and examination of success, unsuccess poblicity progress working out of publicity ways of each one and comparing them between each other.

In this thesis with regard to prove this claim the publicity problem of Noah and the holy messinger (P.B.U.H), as two holy devine prophets that have been preached a devine religion, has been analysed and copared in this case that firsty a face of cultured and social citation of each era of two prophets has been expressed, then the publicity ways of each one and ways that they have gone have obtained As a result you can see the following:

Firstly these two prophets have used the same way but in doing these ways the islam prophet's metod is different because it has influenced on people. Further more these two prosses had a lot of differnces in this case that on one hand the publicity progress of the holy Noah (P.B.U.H) was not only useless butalso harmful that the Mohammad's method missed them. And on the other hand this prophet had the other useful method that the holy Noah Missed them.

At last with attention to these points and the rateof success of each one in thir methods, the results was that the prophet success was indebted of using of useful methods and the Secret of not being success ful of prophet noah was because of using of unusefulness methods and partly harmful .

TARBIAT MODARRES UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES

M.A THESIS IN KORANIC SCIENES AND HADITH

STUDY, ANALYSIS AND COMPARASION OF PROPHET
NOAH AND MOHAMMADS (P,b,u,h) PUBLICITY
METHODS

BY:

ALI ASGHAR SABETY

THESIS ADVISOR:

DR. MOHAMMAD ALI LESANY FESHARAKY

1996-1374

1112